

הארת השבת

אמרים פנינים וסיפורים על פרשת השבוע

פרשת ויחי תשפ"ב

גליון: 89

א לעכטיגער שבת

מאת הרב יהודה צבי שפירא רב המוסדות

לא דוחקים את השעה

ההגמרא מביאה ראייה מרבה ורב יוסף. רב יוסף היה קרוי 'סיני' שהיה בקי במשניות וברייתות שהם מקורות ההלכה. ורבה היה קרוי 'עוקר הרים', שהיה מחודד בפלפול. והיו צריכים החכמים למנות אחד מביניהם לראש ישיבה, שלחו שאלתם לארץ ישראל: 'סיני' ו'עוקר הרים' איזה מהם קודם? שלחו להם תשובתם: 'סיני' קודם, לפי שהכל צריכים לבעל החטים. ומשל הוא: שהכל צריכים למי שהשמועות מקובצות בידי, ולפיכך עדיף למנות את רב יוסף לראש הישיבה. ואעפ"כ לא קיבל עליו רב יוסף את המינוי, שהחזים בכוכבים אמרו לו: שמלכותו הוא שתי שנים, וחשש שאם ימלוך עתה, ימות לסוף שנתיים. וכיון שלא נתמנה רב יוסף, מלך רבה לפניו עשרים ושלוש שנים, ואחר מותו מלך רב יוסף שתי שנים ומחצה. נמצא שמחמת שנדחה מפני השעה, נדחתה שעת מיתתו.

השבוע אנו קוראים בפרשה את הפסוק: "ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים". ובדברי המדרש – המובא ברש"י, שביקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה, והתחיל אומר דברים אחרים. ב'מדרש הגדול' כותב על כך: זה הוא שאמר הכתוב כבוד אלוקים הסתר דבר (משלי כה). שני בני אדם נגלה להם הקץ ונתכסה מהן. ואלו הן יעקב ודניאל. יעקב דכתיב 'ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים', ונתכסה ממנו. ואמר: 'ראובן בכורי אתה'. דניאל דכתיב: 'אתה דניאל סתום הדברים וחתום הספר עד אין קץ' (דניאל יב). רבנן אמרי: שלש פעמים הוא אומר ב'שיר השירים': 'השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תעירו ואם תעוררו את האהבה'. אחת; שלא תמרדו באומות. ואחת; שלא תגלו את הקץ. ואחת; שלא תדחקו את הקץ, אלא "אם יתמהמה חכה לו כי בוא יבוא לא יאחר" (חבקוק ג).

פניני פרשה

"ויחיי יעקב בארץ מצרים" (מז כח)
הנה ידוע ד"עקב" רומז על מדינה יותר נמוכה מ"ישראל". וזהו **"ויחיי יעקב בארץ מצרים"** דגם בארץ מצרים, על האדם להתחזק בכל מה שיוכל לעשות טוב. ויעוין ב'ליקוטי מוהר"ן' (תורה ל"ג) **"רעה"**, דבכל דרגה יש להכניס טוב אפילו אם זה במדינה יותר קטנה. וזהו בכאן **"ויחיי יעקב"** - לחיות את הטוב - לפי מדרגתו, דזהו: דרגת **"יעקב"** - **"בארץ מצרים"** גם במצרים ובגלותו. ואפשר להוסיף דר"ת של **"ויחיי יעקב בארץ מצרים"** הוא: **"ביום"**, ע"ד פסוק זה: **"ביום טובה היה טוב וכו'."** דגם במצרים יש להכניס אור וחיות.

"ויחיי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה" (מז כח)
לכאורה קשה על הלשון המיותר בפסוק, גם **"ימי יעקב"**, וגם **"שני חייו"**, ולמה לא נכתב כמו שכתוב בפטירת שרה אמנו ע"ה **"ויחיי חיי שרה"**.
ובכלל קשה מהו הלשון **"ימי שני"**. ובייחוד קשה על תיבת **"ימי"** שהרי בכאן אינו נמנה **ימיו** כלל, רק **שנותיו**.
אולם אפשר לפרש, ע"פ דברי המדרש (מדרש אגדה) **"למה נחסרו משנותיו של יעקב לג' שנים"**, (שאברהם חי קצ"ה שנה, יצחק ק"פ, ויעקב קמ"ז) על שדבר כלפי מעלה, דקימא לן - **כשם שבמבוא אדם על הטובה כך יבדק על הרעה**, והוא לא עשה כן שבשעה ששאלו פרעה - כמה שני ימי חייך, כתוב **"ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני שלישים ומאת שנה מעט ורעים"**.
לכך אפ"ל שכנגד אותן **"ימי שני"** ... **"מעטים ורעים"** - שאמר לפרעה, שבעבור כך נתקצרו שנותיו, לכך נכתב כאן בלשון זה. **ואפשר להוסיף ולומר**; שתיבת **"ימי"** עם הכולל עולה **"ס"א"** כמנין חיסור שנותיו שהיה לו ביחס לאבותיו: **ל"ג** שנה פחות מחיי אביו **יצחק** שחי ק"פ שנה, **וכ"ח** שנים משנותיו של אברהם **אבינו** שחי קצ"ה שנה, **שביחד** עולים **לס"א שנים**.
עוד אפ"ל: ע"פ המירוץ על הפסוק: **"ואברהם זקן בא בימים"** שכל ימיו היו **ממולאים**. וכן הוא בספר **"הליקוטים"** להאר"י (פ' ויצא): **שהימים הם נבראים ויש בהם ממש, והם כמו מלאכים ויותר עליונים וחשובים כמו שכתוב ימים יוצרו**. וזהו **"ימי שני"** **ששנותיו** היו עם ימים מלאים ומנוצלים, ע"ד **"ואברהם זקן בא בימים"**, ואף שהיו לו קיצור ימים ביחס לאבותיו.

כשאין דוחקים השעה מתחברים למעלה מהזמן
בליקוטי הלכות (ריב"ג א) מבאר בשרש העניין של דחיקת השעה, לעניין שפע הפרנסה, בהסבירו: כשאדם מקשר את הזמן והמקום - ללמעלה מהזמן והמקום - שמאמין שהכל מלמעלה, אזי יש לו פרנסה בשפע, כי הוא מקושר לשרש ההשפעות שנמשך מלמעלה על-ידי אמונתו ובטחונו בה'.
אבל כשהאדם מפריד בין הזמן והמקום, ללמעלה מהם, הוא נתרחק משרש ההשפעות, וע"כ קשה לו למצוא פרנסתו, וזה בא לו בגיגיה גדולה, כי הוא נמשך יותר אחר הצימצום, אחר המקום והזמן.
וזהו, **"כל הדוחק את השעה, השעה דוחקתו"**, כי כל מה שנמשך אחר הזמן ביותר ודוחק את השעה, הוא נאחז ונתקשר ביותר לבחינת 'זמן ומקום', ונתרחק מ'למעלה' מהם, וע"כ נתרחק משרש ההשפעות, וע"כ השעה דוחקתו, 'השעה' דייקא, שנתקשר ביותר לבחינת שעה וזמן. וע"כ יש לו דחק יותר.
אך: **"וכל הנדחה מפני השעה השעה נדחית מפניו"**, שמאמין שהכל מאתו ית', וכשיבוא זמנו יבוא פרנסתו בסיבה קלה, הוא מקושר ל'למעלה' מהזמן והמקום, וע"כ השעה נדחית מפניו, כי זוכה שיהיה לו פרנסה בזמן מועט ובקרב מקום. כי הוא סמוך ומקושר ל'למעלה' מהמקום והזמן.

"ויחיי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויחיי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה" (מ"ז, כ"ח)
"ויחיי יעקב" כל חיותו ומעמדו של האיש הישראלי **"בארץ מצרים"** - בתוך מיצרי הגוף והנפש, ובכלל עבודתו בזה העולם, הוא **בשלתשה דברים** שעליהם עומד העולם הכללי והפרטי, וכדברי חז"ל: **"אבות א"ג (ג) על שלשה דברים העולם עומד על התורה והעבודה וגמילות חסדים"**.
וזהו **"שבע עשרה"** שנה. גימטריא **"טוב"** רומז על **"תורה"**, שאין טוב אלא תורה, **"כי לקח טוב נתתי לכם תורתנו אל תעזוב"**.
וארבעים ומאת שנה רומז על קול **"תפילה"**, שכולל בה ק"מ קולות כמובא ב'ליקוטי מוהר"ן' (כ"ג ה) על הפסוק: **קלני מראש קלני מזרועי. קול"** (עם הכולל) בגימטריא **"מאה וארבעים"**.
שבע שנים כנגד ה-ז' מידות וספירות שהאדם צריך להידבק בהם להידימות לבוראו. וכדברי חז"ל מה הוא רחום אף אתה רחום וכו' רמז על **"גמילות חסדים"**.

עדיף להיות בעל חוב לעצמו מאשר לאחרים
ונסיים בדבריו בשיחות הר"ן (קכ"ב), על חיסרון דחיקת השעה, שהאדם נעשה לפעמים בעל חוב, עד שהוא מוכרח להיות נוסע ומטולטל... שצריכים להסתפק במועט, ולהנהיג ביתו כפי השעה והזמן.
"ואם נדמה לו שצריך מלבוש, או לאשתו ובניו, אף על פי שמוכרח לו, אל ידחק השעה ללוות ולהקיף ולהיות בעל חוב, אך מתין עד שיבוא עתו. וטוב לסבול דחק אפילו במזונות וכל שכן במלבושים ודירות וכו' ולא להיות בעל חוב. ומוטב שיהיה בעל חוב לעצמו, או לבני ביתו במלבושים, מלהיות בעל חוב לחנוני או לאחרים. כי בכל עניני פרנסה צריכין להמתין עד שיבוא עתו. כמו שכתוב: **"עיני כל אליך ישברו ואתה נתת להם את אכלם בעתו"**.
בוודאי שעלינו לעשות חובתנו כלפינו ולביתנו, אך בל נעשה זאת בדחיקת השעה, נמשיך זאת בתפילה ותחנונים, ובהרבה אמונה שהשפע משמים.

תוכחת יעקב על דחיקת השעה
בדברי מוהר"ן (ליק"ה גזילה ה) על דחיקת השעה בפרשייתנו, בפסוק: **"ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים"**. שבתחילה סבר יעקב שכבר הגיע העת לגלות להם הקץ, ונסתלקה ממנו שכינה על שביקש לגלות את הקץ, שאז הבין שאי אפשר לדחוק את השעה בשום דבר, ובפרט בעניין הקץ האחרון... שזה נעלם מכל הצדיקים, ואפילו הצדיקים היודעים בזה קצת אסור לגלות, כי ליבה לפומא לא גליא, ואז הבין גודל הפגם של הדוחק את השעה אפילו אצל צדיקים גדולים.
ולכן כשהתחיל להוכיח את ג' השבטים, העיקר היה בעניין דחיקת השעה, שאמר לראובן: **"פחז כמים אל תותר"**. שהלך בחיפזו ובהלה גדולה ובלבל יצועי אביו... כי ראובן היה בוודאי צדיק גדול, וכשארז"ל: כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה. רק שהפגם שלו היה שקינא קנאת אמו כשרז"ל, ועיקר הפגם שדחק את השעה... עד שאיבד עי"ז הכהונה והמלכות.
גם שמעון ולוי שמכרו את יוסף, היה גם פגם זה של דחיקת השעה במכירת יוסף, כי ראו שמביא את דיבתם רעה אל אביהם, וראו שיצאו ממנו ירבעם ואחאב, ע"כ לפי דעתם רצו להרגו, וכוונתם היה בשביל תיקן העולם... וכן שאר סבורות של טעות שהיה להם בזה. כי בוודאי היו צדיקים גדולים אך שגו בזה, בדחיקת השעה. וזהו שהוכיחם: **"שמעון ולוי אחים כלי חמס מכרותיהם"**. כלי חמס דייקא, בחינת חמס וגזל, פגם של דחיקת השעה, של חמס וגזל לפני הזמן.
רב יוסף הרוויח עשרים ושלוש שנים לחיי
ועל חומרת דחיקת השעה, נוכל ללמוד מהמובא (ברכות דף סד): **"כל הדוחק את השעה השעה דוחקתו"**, וברש"י: כגון אבשלום שביקש למלוך בחזקה, והוא מת קודם זמנו. אך **"כל הנדחה מפני השעה, השעה נדחית נדחית"**, שמי שאינו דוחק את השעה לבקש שררה לעצמו, שעת מיתתו נדחית, ונוספות לו שנות חיים מחמת כן.

"שים נא ידך תחת ירכי אל נא תקברני במצרים" (מ"ז, כ"ט)
פעמיים **"נא"**, אפ"ל שבפעם הראשונה: **"שים נא ידך תחת ירכי"**,

סיפורים מאירים

סיפורי פרשה במשנת רביה"ק מוהר"ן מברסלב ותלמידיו זי"ע

"זבולון לחוף ימים ישכן והוא לחוף אניות וירכתו על צידון" (בראשית מט יג) רבי נתן בקברו של זבולון בעיר "צידון"

היה זה בליל י"ט בסיון שנת תקפ"ג, רבי נתן מברסלב היה בדרכו לארץ ישראל, ולאחר תלאות רבות הגיע לחוף ימה של העיר 'צידון' על גבול ארץ ישראל. רעש והמולה קידמו את פני מוהר"ת ובליון עם מלווהו ר' יהודה אליעזר, סגלים ערבים. "התנפלו" עליהם לישא את מטלטליהם עד הרציף תמורת תשלום מועט, אולם לבו של מוהר"ת כבד היה עליו: להיכן יפנו בשעה זו של חשיכה, בעיר זרה ומנוכרת שגם את שפת תושביה לא ידע.

כשהגיעו אל רציף הנוסעים, פגשו לשמחתם הרבה ביהודי שבא לקראתם, ואם כי בתחילה לא ידעו שהוא מזרע ישראל, אך מיד נתוודע אליהם וקירב אותם מאוד, נתן להם מקום סמוך לבית המכס להניח חפציהם וללון בלילה. כן הביא להם מחצלת שיוכלו לישון עליו. תוך כדי שיחת מוהר"ת עם אנשי המקום, הודיעו לו הללו, שבקצה העיר נמצא קברו הקדוש של "זבולון בן יעקב", ויש אומרים שגם אחיו יששכר נקבר שם. שמחה וחדוה הציפו את לב מוהר"ת על שיזכה להיות על קבר שבט ישראל.

ואכן למחרת היום, בכ' סיון זכה להשתטח על קברו של זבולון בן יעקב. וכך הוא כתב בספרו 'מי מוהר"ת': "ובבוקר נכנסתי לצידון, והלכנו על קבר זבולון, ושם היכל נאה על קברו ומנורות בשמן זית, ויש שם שומר שמעאל אחד, כי גם הישמעאלים מכבדים זה הקבר מאוד. ומה נשיב לה' כל תגמולה עלינו, שזכינו גם להיות על קבר קדוש ונורא כזה, והדלקתי שם שמן זית. וחזרנו משם..."

ומוהר"ת מסיים בכתיבתו מחציתו הראשון של מסעו: "במה נקדם ה', שזכינו היום יום א' כ' סיון, להשתטח על הקבר הנורא הנ"ל... וביום מחר אם ירצה השם אנו מוכנים לילך לצפת טובבא." הש"ת יביאנו לשם לשלום, ונזכה להמשיך עלינו קדושת ארץ ישראל באמת אמן כן יהי רצון - - -

"הלכה" שכתב בתקופה זו של נסיעתו בספרו הגדול 'ליקוטי הלכות' (ברכת הריח ד מג) מסביר את טעם פסוק זה על זבולון, ש'לחוף ימים ישכון וירכתו על צידון'.

"והעלה אתכם מן הארץ הזאת אל הארץ אשר נשבע לאברהם ליצחק וליעקב" (בראשית נ ד)
קבלת אישור לעלות לארץ ישראל

היה זה בעת שלטון הרשע הקומוניסטי, שרבים ביקשו לעזוב ארץ זו ולעלות לארץ ישראל. לא בנקל קיבלו את האישור המיוחל שיכולים הם לעזוב את רוסיה, בעצם בקשתם לפעמים סיכנו את חייהם וחיי בני משפחתם.

והנה עוברת השמועה מפה לאוזן, שראש הממשלה 'קלינין' מוכן לחתום לכל מי שמבקש אישור, בכך הוא רצה להראות טוב ליבו לבני עמו.

אך להגיע לראש הממשלה לא היה דבר קל כלל, סגור הוא בלשכתו במוסקבה הבירה מוקף בשומרים שלא מניחים לאף אזרח להתקרב לביתו, רק לעתים רחוקות יוצא הוא מביתו, ומי שזכה לפגשו ולבקש את אישורו נחשב למאושר.

יהודים ששמועה זו הגיע לאזנם, המתינו שעות רבות על יד הפתח דרכו יוצא ראש הממשלה, יום אחרי יום בקור הרוסי הכבד. כשרבים נואשו מהמתנה ארוכה זו בתנאים הקשים.

ושמועה זו נודע גם לחסיד הגדול רבי הירש לייב ליפל, שחשש וחס על חינוך ילדיו, וגמלה בלבו החלטה שהוא עוזב את רוסיה.

אך גם שמע על המתנינים ימים ושעות, האם גם אני בפאותיי וזקני אוכל לשהות ימים ארוכים לאותו גוי, חשב והרהר בקול...

אולם עם זאת ידע רבי הירש לייב את אשר לפניו לעשות: אשפוך שיח אצל רבינו הקדוש, רבים הם שנפקדו בציונו, והרי רבינו אף הבטיח שילך לפנינו - אמר בקול.

הרבה דמעות זלגו מעיניו, בעת אשר שפך לבו ונפשו לפני אדון כל - בזכותו ובכוחו של צדיק, עד אשר הגיש כי ישועתו קרובה לבו. ארז את חפציו ולקח את בני ביתו למוסקבה הגדולה, כשפניו מרוגשים לפתח לשכתו של ראש הממשלה קלינין.

והנה קרא הפלא, מיד כשהגיע ר' הירש לייב למקום, נפתחה הדלת, ובה מופיע לא אחר מאשר ראש הממשלה בכבודו ובעצמו. ניגשו היהודים שהמתינו ימים רבים וניגש אף החסיד שהגיע ברגעים אלו, וכולם קיבלו אישורים.

אחד המתנינים היה רב חשוב, הרב דיסקין היה שמו (לימב רב העיר פרדס חנה), כשראה את הפלא הגדול פנה לחסיד בתמיהה: "כיצד קורה שאנחנו פה ממתנינים ימים על גבי ימים ואף לילות שלמים, ואתה רק הגעת וכבר את מטרתי הגשתי?"

"וכי מעט דמעות שפכתי על כך בציון רבינו הקדוש?" משיבו החסיד, כשהוא מספר לו על כוחו הגדול של הצדיק יסוד עולם, ועל דרכו אותו לימד, בכוח הגדול של תפילה וזעקה.

מן ספר "הנהיג ישיב הקדושים" | למוז תורתו של רבי נתן מברסלב

ילדים יקרים! השבוע היה יום היארצייט של הצדיק רבי נתן מברסלב, תלמידו הגדול והנאמן של רבנו נחמן מברסלב.

ידוע היה רבי נתן מאוד בשמירת זמנו היקר. היה עושה כל דבר בדין ודולה בקדי שישפיק ללמד הרבה בימי חייו, לבד משאר העבודות הקדושות בעבודת השם, והשפעתו לרבים.

ואכן זכה רבי נתן לנצל היטב ימי חייו בלמוד התורה בהתמדתו הגדולה עד למאור, והיה מסים כל שנה את כל הש"ס והשלחן ערוך, ועוד הרבה ספרים קדושים כפי שרבונו צוה עליו ללמוד.

כן זכה לחבר את ספרו הגדול "לקוטי הלכות" המבססים על כל ארבעה חלקי שלחן ערוך, שחידש בהם ע"פ תורתו של רבנו מלקוטי מוהר"ן. שמונה פרקים מלאים ונדושים בהזויקים והתעוררות לעבודת השם, משולב בחידושים עמוקים מכל חלקי תורתנו הקדושה.

מעניין לצון שבימים פטירתו ממש, עשה סיום על כל השלחן ערוך הגדול, עם כל הפרושים. כן בקש שיתנו לו לפני פטירתו ספר "תנ"ך" - שיקראו 'כל טוב' - ללמד בו.

מכאן נוכל ללמד - גם אנו לשאף ולרצות שיהיה לנו "חלק" בכל דברי תורתנו הקדושה, גם ספרים ולמודים הנראים לנו כקשים, וגם למודים קלים.

המשך פניני פרשה

משום חומרת השבוע כמובא בדברי חז"ל (גיטין ל"ה) בקפידת התורה בענין שבועה, גם על הנשבע לאמת. וכן הוא במדרש (במדבר רבה כ"ב א') "אל הקב"ה לישראל לא תהיו סגורים שהותר לכם להשבע בשמי אפי' באמת". לכך היו צריך בקשה מיוחדת.

וה"נא" השני הוא על עצם הקבורה "אל נא תקברני במצרים" שידע את קשיי יוסף בתפקידו כמלך לעזוב את מצרים, ולקבור את אביו בארץ כנען.

"ויקח את שני בניו עמו את מנשה ואת אפרים" (מ"ח, א')
"עמר" (עם הכולל) בגימטריא מאה ועשרים - רמז על ימי שני חיי האדם. עיקר חייו של האדם אלו בניו, כדבריהם (ב"ב קט"ז): שדוד שהשאיר בן כמותו לא נאמר בו מיתה, שכל המשאיר בנים אינו מת.

וזהו המשכו של פסוק: "את מנשה ואת אפרים", "מנשה" רומז על מיתה, לשון "שכחה" - "גזירה על המת שישתכח מהלב". "אפרים" רומז על המשך החיים. שאף שהאדם מת - מנשה, אך בכל זאת יש לו אפת מהותו של "אפרים" שהוא ממשיך חיותו, וכדברי חז"ל (ב"ב קט"ז): על הפסוק "אשר אין חליפות למר" שע"י שמשאיר בן - חיותו נמשך בזה העולם.

"אשר נתן לי אלוקים בזה" (מ"ח, ט')
"בזה" גימטריא ארבעה עשר. יוסף הצדיק רימז לאביו, שלבד מ"ב שבטים, ניתוספו ונכללו גם שני בניו, מנשה ואפרים - בין כלל שבטי ישראל.

"ורא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה" (מ"ח, ט')
מי אלה" בגימ' "אלוקים" - גבורה וחזק, בזכות מה זוכים ל"בני יוסף", למידת הקדושה והיסוד, רק בכח הגבורה והמסירות נפש, וכמאמרם (תמיד לב): הרוצה לחיות, ימת את עצמו. לעולם יגביר אדם יצ"ט על היצר הרע.

"ועיני ישראל כבדו מזקן לא יוכל לראות" (מ"ח, י')
לכאורה קשה כפל לשון זה, הרי כבר כתוב בהמשך: "לא יוכל לראות", ובכלל יש להבין מהו לשון "כבדו".

ואפשר לומר בהקדם ע"פ פירושו של תרגום אונקלוס: "ועיני ישראל יקרן" - לשון חשיבות ויקר, שאדבר עיניו נתייקרו ונתעלו, בסוף ימיו. ובסמיכות לכך דבריהם (שבת קנב): "זקני תלמידי חכמים שמזקינים דעתם מתישבת עליהם. וזהו: "עיני ישראל כבדו מזקן". עינים רומזים לחכמה - "ותפקחנה עיני שניהם" ע"ש החכמה נאמר (עיני ליקוטי מוהר"ן כז) - שחכמתו ודעתו נתעלה ונתייקר.

"יששכר חמר גרם" (מט יד)
בדברי ה'קדושת לוי', שעיקר השכר המגיע לאדם הוא מחמת שרגיל מנעוריו בתאוות הגופניות, כי בנפש השכל זוכה אחר י"ג שנים של שקיעה בתאוות, וכשמשבר התאוות הגשמיות ועובד את ה' - מגיע לו שכר. אבל למי שאין תאוות החומריות לא מגיע לו שכר. וזה "יששכר חמר גרם" - אותיות יש-שכר, פירושו: החומריות שהוא משוקע בה מזכה אותו בשכר. ואפ"ל בדבריו: בתיבת "גרם" - מלשון 'גרמא' - ש'חמור' - החומריות - הוא זה שגרם לו לשכר. כדבריו.

כן אפ"ל, ע"פ דברי התרגום אונקלוס' על "חמר גרם" עתיר בנכסין', ששבירת החומריות מזכה אותו לשכר. וכדבריו.

"ויישם בארון במצרים" ... "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה" (בראשית נ"ו, שמות א' א')

אפשר לחבר סיום ספר בראשית עם התחלת חומש שמות, שאף גם שאדם נמצא בתוך גושמינו וירידתו - "בארון במצרים". העצה לכך היא: "ואלה שמות בני ישראל" ששים רבוא שמות ישראל כנגד אותיות התורה (זהו חדש שיר השיירים) - שהיא כולה שמותיו של הקב"ה. שבכוח התורה הקדושה יוצאים בני מכל מיצריהם ברו"ג. וזהו: "ואלה שמות. הבאים מצרימה" שהתורה הקדושה מאיר לאדם גם בתוך מצרים, בתוך כל מעבריו וטומאתו. גם אפ"ל ש"שמות בני ישראל" מרמז על האחדות והתכללות, שבכחם ובזכותם להוציא את עם ישראל ממצריהם, מתוך הארון, ומתוך מצרים, כמבואר באריכות בדברי חז"ל ובספה"ק על מעלת האחדות וההתכללות.

עשרה בטבת חילולת הרה"ק רבי נתן מברסלב זי"ע

"אחר כך ציוה לילך למקוה... וכשבאנו מהמקוה התגברה החילולת עד למאור.

ובאתה אליו הצדקת מרת אדל (בת רבינו) ושאלה אותו: וואס איז אײך עפעס עײגער געווארן? - האם הורע לכם? והשיב: פע מיט גרייס חסד! - זה בחסד גדול...!"

(מכתב תיאור הסתלקות מוהר"ת)

צוואתו ומורשתו לדורות - רק לראות את החסדים והטוב...

